

## KANSER HASTALIĞI İLE BAŞA ÇIKMADA DİNİ İNANCIN ROLÜ (KOSOVA ÖRNEĞİ)

*Muharem Çuşta\**

### Özet

Son zamanlarda insan hayatının gidişatını değiştiren ve neredeyse ölümle birlikte anılan kanser vakaları, bütün dünyada hızla bir artış göstermektedir. Dünya Sağlık Örgütü raporuna göre 2012 yılında bütün dünyada 12.1 milyon kanser vakası vardı. Aynı yıl içerisinde de 8.2 milyon insan kanserden hayatını kaybetti.

Günümüzde tıp alanlarında önemli gelişmeler olmasına rağmen hala bazı hastalıklar ölümcül olmaya devam etmektedir. Bu hastalıklar sadece fizyolojik olarak değil, psikolojik olarak da hem hasta hem de hasta ailesi için zorlayıcı bir durumdur. Bu nedenle kanser, psikolojik açıdan olumsuz etkileri olan bir hastalıktır. Ve bugün hala milyonlarca insan için kaygı, çöküntü, acı, korku ve ölüm sebebidir. Din psikolojisi üzerine yapılan ve bir alan araştırması olan bu çalışmada sosyo-psikolojik metot ve tekniklerden faydalanarak "*Kanser Hastalığı İle Başa Çıkmada Dini İnancın Rolü*" konusunu incelenmektedir.

**Anahtar Kelimeler:** Başa Çıkma, Hastalık, Kanser, Dini İnanç.

### The Role of Religious Faiths on Coping With Cancer Illness (Sample Kosovo)

#### Abstract

Lately, illness of cancer that is mentioned together with death all over the world has been rapidly increasing and changing the course of human life. According to the World Health Organization's report there were 12.1 million cancer cases in the year 2012. And, in the same year, 8.2 million people died from cancer.

---

\* Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Öğrencisi,  
muharemcuşta@hotmail.com

Despite the significant advances in the medical field today, certain diseases, still, continue to be lethal. These diseases do not represent only physiological, but also psychological problems both for a patient and his family. Thus, cancer is a disease that can have negative psychological effects. And nowadays, still for millions of people cancer is anxiety, depression, pain, fear and, eventually, cause of death. This investigation based on psychology of religion and made as a field research by taking advantage of socio-psychological methods and techniques, deals with *"The Role of Religious Faiths on Coping With Cancer Illness."*

**Keywords:** Coping, Illness, Cancer, Religious Faith.

### Giriş

Günden güne gelişen teknoloji ve medeniyet insanlara, pek çok rahatlık ve kolaylıklar sağlarken, bir takım problemleri de beraberinde getirmektedir. Günümüz insanı eskiye göre daha rahat olsa da, onun mutlu olduğunu söylemek pek mümkün görünmemektedir.

Sosyal ve ekonomik sebeplerin ortaya çıkarmış olduğu bunalımlar, ruhi ve manevi gerginlikler, insanı yıpratmakta ve huzursuz kılmaktadır. İnsan artık kendi evinde dahi dünya ile birlikte yaşamakta, dünyanın bütün sorunlarını sırtında hissetmektedir. Bunun yanında son yıllarda insanın hayatını yerle bir eden ve dünyanın dört bir tarafına yayılan kanser hastalıkları hızla artmaya başlamıştır.

Uzun zamandır dinî inanç ve sağlık arasındaki ilişki üzerine ilgi devam etmektedir. Son zamanda kitle iletişim araçları da bu konuya yeterince ilgi göstermektedir. Aynı zamanda bilim adamları da ampirik olarak dinî inanç ve sağlık sonuçları arasındaki ilişkileri incelemeye başlamıştır. Giderek artan sayıdaki pek çok bilimsel çalışma, dinî inanç ve davranışların sağlık üzerinde yararı olup olmadığı hususunu konu edinmiştir. Araştırmaların sonucunda elde edilen bulgular tek yönlü değildir. Ancak birçok araştırma dindarlığın sağlık ile yakından ilişkili olduğunu ortaya koymuştur.<sup>1</sup>

<sup>1</sup> Ed. Thomas G. Plante, Alen C. Sherman, *Faith and Health, (Psychological Perspectives)* The Guildford Press, New York, London 2001, s. ix. Bakınız; Sarah Fatih Shelton - S. Alex Mabe, "Spiritual Coping Among Chronically Ill Children",

Dięer alışmalar ise dinî inancın daha dūřuk depresyon, anksiyete, alkol, uyuşturucu kullanımı, kendine saygı ve yaşam memnuniyeti ile ilişkili olduğunu ortaya koymuştur.<sup>2</sup> Maneviyatın sağlık üzerindeki etkileri, duanın maneviyat üzerindeki etkisi ile incelenmeye başlanmıştır. En meşhur çalışmalarından biri Byrd tarafından 1988 yılında yapılan San Francisco Genel Hastanesindeki kroner hastalar üzerine duanın etkisi çalışmasıdır. Byrd günde beř defa ibadet (dua) edenlerin, diğerlerine nazaran daha az antibiyotik ilaçlara ihtiyaç duydukları ve daha dūřuk akciğer dem riskleri taşıdıklarını tespit etti.<sup>3</sup> İki yūzden fazla tıbbi araştırmada, din ve maneviyatın sağlık ve hastalık üzerine pozitif etkisi olduğu maneviyat ve din eksikliğinin ise hastalık için bir risk faktörü taşıdığı sonucuna varılmıştır.<sup>4</sup>

Yapılan araştırmaların birinde ileri derecedeki kanser hastaları arasında, dindar katılımcıların, dindar olmayanlara nazaran daha dūřuk düzeyde ıştırab çektikleri görülmüştür.<sup>5</sup> Yine yapılan başka bir araştırmada, ileri derecedeki kanser hastalarının, korku ile bařa çıkmak için inanç ve duaya başvurmada ilk sırada olduğu belirlendi.<sup>6</sup> Aynı zamanda çeşitli araştırmalar maneviyat ve pozitif psikoloji ile insanların HIV/AIDS ile mücadele ettiklerini göstermektedir. Dört farklı klinik sitesinden oluşan 450 hastanın katıldığı bir araştırmada hastaların çoğunun, dini kendi hastalıkları ile bir bařa çıkma unsuru olarak kullandıkları görülmüştür. Dindar olan hastalarda, diğer hastalara nazaran, öz saygı ve yaşam memnuniyeti daha yüksek düzeydedir.<sup>7</sup>

İsrail’de kara tümör – cilt kanseri tipi hastaları üzerine yapılan bir araştırmada, dindar ya da maneviyatı daha yüksek olanların, daha az dindar olanlara nazaran anlamlı bir şekilde daha dūřuk düzeyde

---

Edited by D. Ambrose Sylvan, *Religion and Psychology*, Published by Nova Science Publisher, İnc, New York 2006. s. 53.

<sup>2</sup> Thomas G. Plante, Alen C. Sherman, *a.g.e.*, s. ix.

<sup>3</sup> Sarah Fatih Shelton and S. Alex Mabe, *a.g.m.*, s. 55.

<sup>4</sup> Sarah Fatih Shelton and P. Alex Mabe, *a.g.m.*, s. 56.

<sup>5</sup> John E. Perez, Tatiana Forero-Puerta ve arkd. “Pain, Distres, and Social Support in Relation to Spiritual Beliefs and Experiences Among Personal Living With HIV/AIDS”, Edited by Joan C. Upton, *Religion and Psychology research Progress*, Nova Science Publishers, İns, New York 2007, s. 7.

<sup>6</sup> John E. Perez, Tatiana Forero-Puerta ve arkd. *a.g.m.*, s. 4.

<sup>7</sup> John E. Perez, Tatiana Forero-Puerta ve arkd. *a.g.m.*, s. 3.

duygusal sıkıntı yaşadıkları görülmüştür. Fakat buna benzer Amerika'da yapılan başka bir araştırmada elde edilen sonuçlar İsrail'de yapılan araştırmadan tamamen farklılık arz etmiştir. İsrailli hastalar arasında dindarlık daha düşük düzeyde duygusal sıkıntı ile ilişkili iken Amerikalılar için aynı Şey söz konusu değildi. Bu durum dinî ve kültürel bağlamın tıbbi faktörlerle birlikte önemli olabileceğini göstermektedir.<sup>8</sup>

Sherman ve Simonton tarafından çeşitli kanser hastaları arasında yapılan başka bir araştırmada, dinî inanç ve tutumun önemli bir ölçüde sağlık sonuçları ile ilişkili olduğu ortaya çıkmıştır. Dinî inancı daha yüksek hastaların, dinî inancı daha düşük hastalara kıyasla az stres (kaygı), olumlu duygu ve iyi olma hali gözlemlenmiştir. Benzer sonuçlar toplu olarak dini ibadetleri yerine getiren hastalar arasında da çıkmıştır. Güçlü toplumsal dindarlığa sahip olanların daha az sıkıntı, kaygı, kansere bağlı daha az stres belirtileri ve güçlü ve olumlu iyi olma haline sahip oldukları görülmüştür. Araştırmaya göre bireysel dindarlığın ise hastalık açısından önemli derecede olumlu bir rolü yoktu. Bu sonuçlar farklı dinî ya da manevi tutumların çeşitli Őekillerde kanserle ilişkili olduğunu göstermektedir.<sup>9</sup>

Bazı araştırmacılar dinî katılımın kanser hastalığı üzerine olumsuz etkisinin olup olmayacağını merak ettiler. Mesela gelirleri düşük olan, ağırlıklı olarak Afrikalı ve Amerikalı kadınlar arasında yapılan bir araştırmada dinî inancın sağlık ve kanser travmaları üzerine fazla etkisi omadığı ortaya çıkmıştır. Fakat bu katılımcıların Tanrı'nın hastalığı iyileştirebilecek güce sahip olduğu ve Tanrının insanların bu konuda birbirlerine yardım etmelerini istediği düşüncesine sahip olduklarını belirtmemiz gerekir.<sup>10</sup>

Din birçok kimse için kanser gibi ciddi hastalıklarla karşı karşıya kaldıklarında temel başa çıkma mekanizmasıdır. Başka bir deyişle din kişisel problemler veya zoluklar ile karşı karşıya kalındığında dinî ya

---

<sup>8</sup> Allen C. Sherman, Stefanie Simonton, "Religious Involvement Among Cancer Patients, (Associations Adjustment and Quality of Life)", Edited by Thomas G. Plante, Alen C. Sherman, *Faith and Health, (Psychological Perspectives)* The Guildford Press, New York, London 2001, s. 170.

<sup>9</sup> Allen C. Sherman, Stefanie Simonton, *a.g.m.*, s. 175.

<sup>10</sup> Allen C. Sherman, Stefanie Simonton, *a.g.m.*, s. 184.

da manevi anlam, rahatlık ve ilham arayanlar için bir başa çıkma mekanizmasıdır.<sup>11</sup>

Dinî inanç ve değerlerin işlevlerinin en önemlilerinden biri, krizlerde çeşitli amaçları gerçekleştirmek için kullanılmalarıdır. İnsan, hayatında sürekli olarak çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalmakta ve çoğu kez bu sorunlarla başa çıkmak için dinî inançlarına başvurmaktadır.<sup>12</sup>

*"İnsanın gücünü aşan, acz ve çaresizlik içinde bırakan tehlikeler ve felaketler karşısında çoğu insanda tabiatüstü bir kurtarıcı ve ilahi yardıma başvurma eğiliminin kendiliğinden uyanması sık sık müşahede edilen bir durumdur."*<sup>13</sup>

Din, hastaların hayatına geniş bir referans çerçevesi sunarak, en önemli manevi desteklerden birisi olmaktadır. Çeşitli inanç ve ritüeller kanser hastalığının verdiği psikolojik yıpranmayı azaltmakta, hastaya manevi güç vererek iyileşmesine yardımcı olmaktadır. Bu yüzden bütün dünyada özellikle batı ülkelerinde, dinî başa çıkma ile ilgili araştırmaların sayısı hızla artmaktadır.<sup>14</sup> Din ve manevi pratikler, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki insanların hayatında merkezi bir rol oynamaktadır. Gallup'un son anketinin sonuçlarına göre %60'tan fazla Amerikalı, dini kendi hayatlarında önemli bir unsur olarak görmektedir.<sup>15</sup>

Yaygın bir şekilde insanların gücünü aşan durumlarda aşkın bir varlığa yöneldikleri görülmüştür. Din sıkıntılı zamanlarda insanın en önemli dayanağı olmakta, stresle başa çıkma ve ruhsal gerilimlere tahammül etmesinde önemli bir rol üstlenmektedir.<sup>16</sup> Gerçekten de

<sup>11</sup> Joaquín Tomas-Sabado, Joaquín T. Limonero, "Religiousness and Death Anxiety", Editor, D. Ambrose Sylvan, *Religion and Psychology*, Published by Nova Science Publisher, Inc, New York 2006. s. 111.

<sup>12</sup> Ekşi, Halil, *Başa Çıkma, Dinî Başa Çıkma ve Ruh Sağlığı Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma, (Eğitim İlahiyat ve Mühendislik Fakültesi Öğrencilerinin Karşılaştırılması)* U.Ü.SBE Yayınlanmamış Doktora Tezi, Bursa 2001, s. 2.

<sup>13</sup> Hökelekli, Hayati, *Din Psikolojisi*, TDV Yayınları, Ankara 2008, s. 87.

<sup>14</sup> Çifçi, Aişe, *Ağır Hastalıklarla Başa Çıkma Dinin Rolü, (Kanser Hastalığı Örneği)* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, İstanbul, 2007, s. 2.

<sup>15</sup> Joaquín Tomas-Sabado, Joaquín T. Limonero, *a.g.e.*, s. 112.

<sup>16</sup> Knet I Pargament, *The Psychology of Religion Coping: Theory, Research, Practice*, New York, The Guilford Press, 1997, s. 90.

dinin kriz anlarında yatıştırıcı bir rol üstelendiğini ve bu yüzden kriz alanlarında insanların dine yöneldiklerini, ayrıca dinin korku ve stres durumlarında bir güvenlik üssü olarak fonksiyonunu gösteren birçok araştırma bulunmaktadır.<sup>17</sup> Genelde dinî yargı, bireyin ölümle burun buruna gelmesi ve sevdiği birinin beklenmedik bir zamanda ölmesi ya da kendi benliğinin tehlike altına girmesi durumu gibi özellikle insanoğlu tarafından kontrol edilemeyen belirli olayları kendi iç dünyasında çözmeye çalışmaya başladığı zaman oluşmaktadır. Bu tür gerilimler dengesizlik içermekte ve belli bir denge durumuna ulaşmak için bireyin bu problemi çözmesi gerekmektedir.

### 1. Araştırmanın Konusu ve Amacı

Bu araştırmanın konusu hastalık gibi stresli yaşam olaylarıyla başa çıkmada dini inancın rolüdür. Bu bağlamda araştırma problemi ise kanser hastalığı ile başa çıkmada dinî inancın rolü olarak belirlenmiştir.

*Başta çıkma*; bireyin iç ve dış dünyanın yarattığı gereksinim ve zorlukları gidermek, onları kontrol altında tutmak, gerginlikleri azaltmak için gösterdiği bilişsel ve davranışsal çabalar olarak tarif edilmektedir.<sup>18</sup> Dini başa çıkma ise kişinin problemle ve stresle mücadele sürecinde inancını kullanma yoludur.<sup>19</sup>

Son yıllarda dünyanın dört bir tarafında artış gösteren kanser vakaları, çeşitli tedavi yöntemlerini de gündeme taşımıştır. Bu tedavi yöntemleri arasında psikolojik iyileşme sağlaması bakımından dua ve çeşitli ritüeller de yer almaktadır.

Araştırmanın amacı; kanser hastalığı ile başa çıkmada dinî inanç ve tutumların rolünü ortaya koymaktır. Kanser hastalığını kabullenme, kanserle mücadelede dini inancın yeri ve öneminin araştırılmasıdır.

<sup>17</sup> Karaca, Faruk, *Dini Gelişim Teorileri*, Dem Yayınları, İstanbul 2007, s. 179.

<sup>18</sup> Richard S. Lazarus and Susan Folkman, "Personal Control and Stress and Coping Process: a Theoretical Analysis", *J. Personal Social Psychology* 46: 839-852, 1984  
Aktaran: Ebru, Basit, "Stres, Başta Çıkma ve Ergenlik", *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 13 (1), 2006, s. 31.

<sup>19</sup> Pargament, *a.g.e.*, s. 90.

## 2. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmadaki genel hipotezlerimiz şunlardır: Kanser hastalığını anlamlandırma ve açıklamada dindarlar için din bir başvuru kaynağıdır. Kanser hastaları, hastalık süresince din ve dini unsurları pozitif veya negatif olarak diğer zamanlardan daha fazla düşünmektedir. Kanser hastalığı süresince dinî duygu ve düşüncede olumlu ya da olumsuz yönde değişiklik olmaktadır. Dinî başa çıkma davranışları arasında en çok duaya başvurulmaktadır. Başa çıkma kanser hastalarının stres düzeylerini azaltmaktadır.

## 3. Araştırmanın Sınırlıkları

Araştırmaya katılan denekler 2013 - 2014 yılında Kosova'da ikamet etmekte olan Kosovalı Müslüman kanser hastalarıyla sınırlıdır.

Araştırmanın örneklemi 40 kişi ile sınırlıdır. Mülakata katılan denekler 18 yaş üstüyle sınırlıdır. Araştırmadan elde edilen bulgular, deneklerin sorularımıza verecekleri cevaplarla ve kanser hastalarının katıldığı bir grup terapisindeki katılımcı gözlemlerimizle sınırlıdır. Kanser hastasıyla hastalığı hakkında konuşmanın oldukça zor olması, konuşurken deneklerin bazen duygusal davranışları daha detaylı sorular sormamızı güçleştirmiştir.

## 4. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada literatür incelemesi ile beraber görüşme (mülakat) metodundan da faydalanılmıştır. Literatür konusundaki çalışmalarda kaynak kitaplar, süreli yayınlar, makale ve araştırmalarla birlikte konuyla ilgili internet kaynaklarından da istifade edilmiştir.

Kanser hastalığıyla başa çıkmada dinî inanç ve tutumların rolünü konu edinen bu araştırmada yöntem olarak nitel tekniklerden faydalanılmıştır. Katılımcıların bir kısmına internet ve gazete gibi çeşitli medya organlarından elde edilen bilgiler, bir kısmına çeşitli tanıdıklar aracılığıyla, diğer bir kısmına da terapi ortamında ulaşılmıştır.

Soru seçiminde genellikle yabancı literatürden ve Türkiye'de yapılmış bazı çalışmalardan yararlanılmıştır. Özellikle dinî başa çıkma konusunda yaptığı teorik ve empirik çalışmalarla tanınan Kenneth Pargament, Harold Koenig gibi bazı araştırmacıların çalışmalarından yararlanılmıştır.

Mülakat yönteminin yanında, katılımcı gözleme de başvurulmuştur. 6 ay boyunca düzenli olarak katılarak doğal bir ortamda kanser hastalarının konuşmaları, tepkileri, hal ve hareketleri gözlemlenmiştir.

### 1. Başa Çıkma

Binlerce yıldır filozoflar ve sanatçılar hayatın kritik yolları ile ilgilenmişleridir. 20. yüzyılın sanatçıları Picasso ve Shostakovich'ten Wiesel ve Sartre'ye kadar insanlar strese karşı nasıl tepki gösterdiklerini araştırdılar.<sup>20</sup>

Son 30 yıldır araştırmacılar başa çıkma kavramı ile ilgilenmeye başladılar. Son zamanlarda başa çıkma teorisi konusunda kayda değer araştırmalar yapılmıştır.<sup>21</sup>

Başa çıkma bilişsel bir değerlendirmenin sonucudur ve stresli durumlarda, bireyin benliğini tehdit eden olaylar karşısında karar vermek gerektiği zaman harekete gezer. Başa çıkmanın bireyin hem fizikî hem de ruh sağlığı üzerine etkisi vardır.<sup>22</sup> Son yıllarda yapılan araştırmalar kanserle başa çıkmada pozitif psikolojiye sahip olan hastaların tahmini yaşama sürelerinden beş veya on beş sene daha fazla yaşadıklarını göstermektedir.<sup>23</sup>

Lazarus ve Folkman başa çıkmayı sürekli bilişsel bir değiştirme gibi belirli iç ve dış taleplerini yönetmek için davranışsal çabalar olarak tanımlamaktadır. Başa çıkma iki çeşit olabilir. Gerçek durum üzerine icraatta bulunma veya kendi iç dünyamızda problem çözme. Buna duygu odaklı başa çıkma (*emotion-focused coping*) ve problem odaklı başa çıkma (*problem focused coping*) denir. Duygu odaklı başa çıkma stratejisi ile birey duygusal dengeyi ve kendi öz kimliğini geri

---

<sup>20</sup> Kenneth I. Pargament et. al. "Religious Coping Among The Religious: The Relationships Between Religious Coping and Well Being, in a National Sample of Presbyterian Clergy, Elders, and Members", *Journal for the Scientific Study of Religion*, Montreal, Canada, November, 1998, 40:3 (2001) s. 75 – 76.

<sup>21</sup> Knneth I. Pargament, *The Psychology of Religion and Coping, Therori, Research, Practice, a.g.e.*, s. 71.

<sup>22</sup> James, M. Nelson, *Psychology, Religion, and Spirituality*, Milton Keynes, 2010, UK s. 319.

<sup>23</sup> Coyne C. James – Tennen, Howard, "Positive Psychology in Cancer Care: Bad Science, Exaggerated Claims, and Unproven Medicine", The Author(s) 2010. This article is published with open access at Springerlink.com

kazanmak ister. Problem odaklı baŖa çıkma stratejisinde ise sorunu azaltma söz konusudur.<sup>24</sup>

Sıkıntı ve acılar, kiŖisel tavır alıŖa bağlı olarak olumlu ve olumsuz olmak üzere iki belirgin neticeye yol açar. Bu anlamda karŖılaŖılan trajik ve dramatik tecrübeler, kimi bireylerde hayatı daha çekilmez kılarken, kimilerinde hayatın daha anlamlı yaŖanmasına neden olur. Birey hayatında karŖılaŖtıėı problemlerle baŖa çıkabilmek için eŖitli metotları kullanır. Bu süreçte baŖarısızlıėa uğradığı durumlarda dahi kazandıkları vardır. Çünkü her olumsuz tecrübenin olumlu bir hayat grnŖne sahip olan insanlar için yeniden düzenleyici bir değeri vardır.<sup>25</sup>

## 2. Dinî İnanç

Bireyin maddi varlığı yanında duyguları ve inançları da vardır. Bunları kaybeden bir insan huzuru ve sağlığı kaybetmiŖtir demektir. Çünkü inanmak insana huzur vererek beden sağlığını kuvvetlendirmektedir. Aksi takdirde inanç olmadığı zaman bedensel ve sinirsel hastalıklar ortaya çıkmaya baŖlar. İnanç yaŖamı boyunca Allah'a inanarak O'ndan bekleyerek saadet, mutluluk ve huzur içinde yaŖar.<sup>26</sup>

Bireylerin hayatında eŖitli alanlara iliŖkin tutum ve tercihlerini belirlemelerinde en etkili temel değerlerden biri dindir. Psikolojik ya da fiziksel rahatsızlıklarda inancın verdiği moral ve motivasyonun etkisi ile tedavi sürecinin ilerlemesi ve iyileŖme sürecinin hızlanması konusunda yardım ettiği grlmŖtir.<sup>27</sup>

Hayatın anlam kazanmasında dini inanç ve tutumlar bireyin hayatına yön vererek, diğer tutum ve davranıŖların belirlenmesinde önemli bir iŖlev görür. Dini inanç ve tutumların aynı zamanda stresle baŖa çıkma sürecinde büyük bir etkisi vardır.<sup>28</sup>

<sup>25</sup> Bahadır, Abdülkerim, *İnsanın Anlam ArayıŖı ve Din*, İnanç Yayınları, İstanbul, 2002, s. 57.

<sup>26</sup> Yazıcı, Hasan Basri, *Hayatı Güzel ve Anlamlı YaŖamak*, Editör, Rahime Demir, Hayat Yayıncılık, İstanbul, 2003, s. 233.

<sup>27</sup> Kavas Erkan, "Dini Tutum – Stresle BaŖa ıkma İliŖkisi", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 37, Temmuz 2013, s. 143.

<sup>28</sup> Erkan, a.g.e., s. 144. Bkz; Kıynklı Hasan, "Psikolojik Açıdan İnanç İman ve Ŗphe", *AUİFD*, XLVI(2005), Sayı, ss. 133 – 155. s. 141.

İnanç; tutum ve davranışlar, sebep sonuç ilişkileri ile birbirine sıkı sıkıya bağlıdır. İnsanlar bazı olaylar karşısında tutumlarını belirli inançlarına göre şekillendirirler. İnançlar belli bir takım algılama, tanıma ve yargılama sonunda ortaya çıkmaktadır. İnançlar bilgi, kanaat ve imanı kapsayan psikolojik bir olaydır. Tutumlar da belirli değer yargıları ve inançlardan etkilenirler.<sup>29</sup>

İnançlar ve bilişsel süreçlerin bireyin hayatının kritik anlarında, stresle başa çıkma sürecinde nasıl bir yol alacağı konusunda büyük rolü vardır. Dini inançlar farklı yollardan destek sağlayabilir. Özellikle barış ve zgven konusunda elverişli olup başarısızlık durumunda pozitif eleştiri sağlamaktadır.<sup>30</sup> İnançların aynı zamanda bireyin sağlığı üzerinde çok derin etkileri vardır. Hatta bazı araştırmacılar inancın strese karşı vücudun direncinin artmasına neden olduğuna inanmaktadırlar.<sup>31</sup>

Kosova vatandaşlarının dini inançları onların en temel değerlerinden biridir. Aile hayatında ve günlük sorunların czmnde, doğum, evlilik ve ölüm gibi hayatın önemli anlarında dinî inançlarını takip ederler.

### 3. Hastalık

#### Kanser

Kanser "çok hücreli canlılarda görülen ve organizma hücrelerinin anormal biçimlerinin organizma içinde denetlenmesi olanaksız bir biçimde coğalmasıyla belirlenen hastalıktır."<sup>32</sup> Biyoloji, kanser konusunu yüz yıldan fazla zamandır tartışmaktadır. Netice, hala ünlü patoloji uzmanı Virchow'un tarifinden öteye geçememiştir. Bu tarif ise yüz yıldan daha eskidir; "kanser hücresi, doku kanunlarına baş kaldırmış hücrelerin anarşik halidir".<sup>33</sup>

<sup>29</sup> Erkan, *a.g.e.*, s. 144.

<sup>30</sup> Shobhna Joshi - Shilpa Kumari - Madhu Jain, "Religious Belief and Its Relation to Psychological Well-being" *Journal of the Indian Academy of Applied Psychology*, July 2008, Vol. 34, No.2, 345-354. s. 348. Bakınız; Richard Beck, "The Function of Religious Belief: Defensive Versus Existential Religion", *Journal of Psychology and Christianity* 2004, Vol. 23, No. 3, 208-218, s. 208 - 209.

<sup>31</sup> Shobhna Joshi - Shilpa Kumari - Madhu Jain, *a.g.e.*, s. 349.

<sup>32</sup> 'Kanser', *Sağlık Ansiklopedisi*, 3.Cilt, İstanbul, Arkın Kitabevi, s. 56.

<sup>33</sup> Haluk, Nurbaki, *Kanser*, İstanbul, Yeniasya Yayınları, 1982, s.23.

Kanser iki yüzden fazla değişik tipte kanser hücresinden oluşan bir ailedir. Bunların ortak özelliği kontrol dışı ve çok hızlı büyümeleridir. Eğer vücutta çok fazla kanser hücresi büyümekte ise, bunlar normal hücrelere zarar vererek veya vücudun bağışıklık sistemini yok ederek ölüme neden olurlar.<sup>34</sup>

Kanser modern zamanlara has olmayıp yüzyıllardır var olan bir hastalıktır. Ancak dünya nüfusundaki artış, teknolojinin hızlı bir şekilde ilerlemesi ve stresli yaşam koşulları nedeniyle eskiye oranla insanlarda daha sık görülmektedir.<sup>35</sup>

Kanser hastalığı günümüzde milyonlarca insanın ölmesine sebep olan en önemli sağlık sorunlarından birisidir. Örneğin Türkiye’de her yıl 150.000 yeni kanser vakası görülürken, Amerika’da sadece 20 yaş altındaki çocuk ve gençlerde her yıl 13.000 yeni kanser vakası görülmektedir. Onkologlar belirli kanser türlerinde hastaların gayet uzun ve tatmin edici bir şekilde hayatlarını yaşayabileceklerini ileri sürerler. Bu durum yalnızca birkaç kanser türü için geçerlidir. Bazı lösemi ve lenfoma türleri ile prostat, testis gibi katı kitle oluşturan bazı tümörlerde 5 yıllık ile 10 yıllık arası sağ kalım oranları oldukça yüksektir.<sup>36</sup>

İnsan vücudunda sağlıklı bir hücre en az 5 – 6 kere mutasyona uğrar ve genetik şifresi bozular. Genetik şifresi bozulan hücre aniden aşırı bölünmeye başlamakta ve çevresindeki sağlıklı hücreleri tahrip ederek büyümektedir. Böylece ilk kanser kitleleri oluşmaktadır.<sup>37</sup>

Her ağır hastalık, bir takım tıbbi müdahale, “radyoterapi” ve ilaç kullanmasını zorunlu kılmakta, bu da enerjinin tükenmesine sebep olarak bireyde “mimic depresyon” denilen bir bunalım oluşturmaktadır. Diğer taraftan, uzun dönemli hastalıklar, uzun

<sup>34</sup> Wayne Criss, *Türkiye’de Kanser*, Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Biyokimya Ana Bilim Dalı ve Onkoloji Enstitüsü Öğretim Üyeleri (çev), Ankara, İletişim Yayınları, I.Baskı, 1993, s.52.

<sup>35</sup> Editor, Peter Boyle - Bernard, Levin, *Dünya Kanser Raporu*, Uluslar arası Kanser Araştırmaları Kurumu, Dünya Sağlık Örgütü, IARC Lyon, 2008, s. 13.

<sup>36</sup> Bozkurt, Kürşat, *Kemoterapi ve Kanser Kök Hücreleri*, (Kanser Hakkında Söylenmeyen Gerçekler), Uyum Yayınları, İstanbul, 2007, s. 17. Bkz; Bruce E. Compas, Sarah S. Jaser, Madeleine J. Dunn, and Erin M. Rodriguez, *Coping with Chronic Illness in Childhood and Adolescence*, *Annu. Rev. Clin. Psychol.* 2012.8:455-480.

<sup>37</sup> Kürşat, a.g.e., s. 14.

vadede hastaneye bağımlı kalma, bireye yatalıklık hali ve bunalım benzeri duygular hissettirmektedir. Özellikle vücudun bir kısmının işlevini yitirmesi, sakat kalma veya bir organın alınması, ya da "ölüneceğinin bilinmesi" durumlarında insanı keder ve hüzne götürür.<sup>38</sup>

Kanser olduğunu duyan biri, ilk başta bu korkutucu gerçeği duymamış gibi davranır. Hasta uzun süre inkârla avunur. Fakat gerçek ne kadar sık ortaya çıkarsa endişe o kadar çok artar. En sonunda hasta gerçeğe yüz yüze gelince, artık yaşamın değişmesi korkusu, acı korkusu ve ölüm korkusu gibi çeşitli duygu ve tavırları sergiler.<sup>39</sup>

Batı ülkelerinde kanser hastalığı ikinci sırada ölüm nedeni olarak gösterilmektedir. Araştırmacılar, hastaların yaşam tarzını değiştirerek kanser hastalığında % 50 iyileşme oranında başarı gösterilebileceğine inanmaktadırlar.<sup>40</sup>

Günümüze kadar yapılan araştırmaların çoğu kanser hastalığının nedeninin kalıtsal ve çevresel nedenlere bağılıydı. Fakat kanser stresle karmaşık ilişkilidir. Elektrik nasıl dengelere bağılı olarak hem ısı kaynağı olur hem de ıyıyı önlerse, stres de hem hastalığı başlatabilir hem de önleyebilir. Fiziksel hastalıkların büyük bir bölümü ruhsal kökenlidir.<sup>41</sup>

Kanserin psikolojik yönlerini inceleyen çalışmalar son zamanlarda büyük bir önem kazanmıştır. Özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren kanser araştırmaları için dünyanın dört bir tarafında yapılan ve ekonomik yönden büyük finansman gerektiren pek çok araştırmaya rağmen, kanserden ölümlerde ve kanser hastalarının yaşam sürelerinin uzatılmasında çok büyük bir başarı sağlanabilmiş değildir. Bu nedenle kanser psikolojik açıdan bireyin üzerine olumsuz etkiler yapabilen bir hastalıktır. Bugün hala milyonlarca insan için,

---

<sup>38</sup> Richard Gillet, Patrick C. Pietroni, *Çağımızın En Büyük Sağlık Sorunu, Depresyon, Stresler-Bunalımlar*, Çev. Ziya Kütevin ve Eshar Kütevin, İnkılâp Kitapevi, İstanbul, 1990. s. 107.

<sup>39</sup> Richard Gillet, Patrick C. Pietroni, *a.g.e.*, s. 107.

<sup>40</sup> Karolina Barinková - Margita Mesárořová, *Anger, Coping, And Quality Of Life In Female Cancer Patients, Social Behavior And Personality*, 2013, 41(1), 135-142, s. 135.

<sup>41</sup> Siegel, Bernie, *Kanser Tıp ve Mucizeler*, çev., Adalet Çelbiş, Kaya Matbaacılık, İstanbul, 1998 *a.g.e.*, s. 107.

kaygı, üzüntü, ruhsal dengesizliklere ve psikolojik çöküntülere sebep olmaya devam etmektedir. Ölümün çok yakında olabileceğini bilmek ve uygulanan çeşitli tıbbi müdahaleler başlıca temel stres kaynaklarıdır.<sup>42</sup>

Kanser hastaları ömürleri boyunca kendilerini sevmekte güçlükle çekmiş kişilerdir. Bu nedenle de kendilerini savunurken de güçlükle çekerler.<sup>43</sup> Onların sahip olduğu bu negatif psikoloji de büyük ihtimalle hastalanmalarına da neden olmuştur. Onun için tedavisi mümkün olmayan hastalık değil, tedavisi mümkün olmayan insan vardır. Hastalık insanı değil, insan hastalığı yakalar. Bu nedenle Simontonlar sıra dışı hastaların psikolojik profillerini şöyle çiziyor: Bu tür insanların sevdikleri ve başarılı oldukları kendi işleri var. Hastalandıklarında kendi işlerini terk etmiyorlar, sürekli meşgul oldukları bir şeyler vardır. Özsaygıları ve öz sevgileri üst düzeydedir. Hayatlarının kontrolünü ellerinde tutuyorlar. Kendilerine güveniyorlar. Depresyona kapılmak yerine çözüm yolları üretirler ve üretkendirler.<sup>44</sup>

Andrew Amerika'da nükleer sızıntıdan etkilenen bir bölgede yaşayan sakinler üzerinde yapmış olduğu bir araştırmada öfke ve kontrolü açığa vuranlarda, mantıklı bir tutum içinde olanlardan çok daha az stres ve psikolojik sorunlar görüldüğünü tespit etti. Açığa vurulmayan duygular bağışıklık sistemini zayıflatmaktadır. Leonard Derogatis'in 1979 yılında meme kanseri hastaları üzerinde yapmış olduğu bir araştırmada, çok fazla öfke, depresyon ve suçluluk hisseden ve bu duyguları özgür bir şekilde açığa vuranların, bu duyguları saklayan hastalara kıyasla çok daha uzun yaşadıklarını keşfetti. Hastalığa teslim olup kısa bir süre içerisinde ölenlerin ise bastırma, inkâr ve diğer psikolojik savunma mekanizmaları kullandıkları görülmüştür.<sup>45</sup>

<sup>42</sup> Lepore J Stephen, Coyne C. James, *Psychological Interventions for Distress in Cancer Patients: A Review Of Reviews* Philadelphia PA (2006) Ann Behav Med; 32: s. 85-87.

<sup>43</sup> Bernie, *a.g.e.*, s. 212.

<sup>44</sup> Bernie, *a.g.e.*, s. 223.

<sup>45</sup> Bernie, *a.g.e.*, s. 147 – 148.

#### 4. Kanserle Başa ıkma Sürecinde Dinin Fonksiyonu

Kansere yakalanan kişi ilk defa teşhisi duyduğunda hemen inkara kapılır ve duyduğu acı haberi reddeder. Bazılar ise o kadar şiddetli inkardan dolayı tanıya inanmaz görünürler ve hiçbir şey yokmuş gibi yaşamaya devam ederler. Genelde onlar perişandırlar fakat duygularını asla açığa çıkarmazlar. Bazıları ise dışarıdan bakıldığında gerçeği kabul etmiş gibi görünürler ama aslında ilerinde tam anlamı ile kabul edemezler. Gerçeği bilmek ama kabul etmeyi reddetmek hastalıkla büyük ölçüde etkin bir şekilde başa çıkmayı engeller. Korkuların ve sorunların paylaşılması insanı psikolojik açıdan rahatlatır. Fiziksel sağlığa da pozitif bir etkisi vardır. Bu acı haberleri işiten kişiler çok çeşitli duyguları hissederler. Bu durumda kişiler genelde büyük bir değişime uğrarlar.<sup>46</sup>

Pek çok kanser hastası, kanser belasının neden bir başkasının değil de başına geldiğini merak eder. Bu yüzden çoğu insan Tanrı'ya ve bu acı haberi veren doktorlara kızar.<sup>47</sup>

MS tanısı olan hastalar üzerine yapılan bir araştırmada hastaların sık sık dua ettikleri görülmüştür. Hastalık durumlarında ise ibadet ve inanç hastalara pozitif anlamda etkili olduğu ortaya çıkmıştır.<sup>48</sup>

Kansere yakalanan bir hasta hastalığını gidermesi için sürekli Tanrı'ya dua etmiştir. Fakat dua ederken Tanrı'nın bu duayı kesinlikle kabul edeceğinden emin bir şekilde dua ediyordu. Kısa bir süre içerisinde hasta sağlığına kavuşmuştur.<sup>49</sup>

Spilka ve David tarafından 1992 yılında 50 kanserli hasta üzerine yapılan bir araştırmada, hastaların %85'i, dinin hastalığı ile başa çıkmalarında yardımcı olduğunu ifade etmiştir.<sup>50</sup>

Dindar kimselerin daha az dindar olanlara nazaran olumsuz hayat olaylarıyla yüzleşmeleri konusunda yapılan araştırmalar dört farklı

<sup>46</sup> Bernie, *a.g.e.*, s. 143 – 144.

<sup>47</sup> Bernie, *a.g.e.*, s. 145.

<sup>48</sup> Stefen G. Post, *Ethics, "Religion and Mental Health"*, Edited by Koenig, G. Harold, *Handbook of Religion and Mental Health*, Academic Press, San Diego, London, Boston, New York, Sydney, Tokyo, Toronto, USA, 1998. s. 25.

<sup>49</sup> El-Karni Aid, *Najsretnija Zena na Svijetu*, ev. Fahrudin Smailovic, El-Kelimeh Yay., Novi Pazar, 2007. s. 50.

<sup>50</sup> Pargament - Brant, *"Religion and Coping"*, Edited by Koenig, G. Harold, *Handbook of Religion and Mental Health*, s. 113.

gruba ayrılabilir: Birinci grup araştırmalarda din; iman, dini teslimiyet, inanç ve ibadet sıklığı açısından ölçüldü. İkinci araştırmalar, kurumsal dini tecrübelerden çok bireysel dini tecrübelerle odaklanmıştır. Üçüncü araştırmalar iç güdümlü dindarlık ve dış güdümlü dindarlık açısından yapılmıştır. Dördüncü tip araştırmalar karışık ölçekli araştırmalardır.<sup>51</sup>

Bütün bu araştırmalarda, kiliseye yüksek katılım oranı, kişisel dinî iman, inanç ve içgüdümlü dindarlığın iyi sonuçlarla bağlantılı olduğu ortaya çıktı.<sup>52</sup> Yine dini ritüellerin negatif olaylarla başa çıkmada % 40 ilişkili ve faydalı olduğu gözlemlenmiştir. Aynı zamanda bazı dini ritüeller diğer dini ritüellere nazaran daha çok yardımcı olabilmektedir.<sup>53</sup>

Sıkıntılı olay ve durumlarla karşılaşan, anlam dünyası dağılan, kontrolü kaybeden ve sorunları çözüme gücünün yetersiz kaldığını hisseden kişinin nasıl bir yol izlediği ve bu süreçte dinin kişiye ne tür bir destek sağladığı pek çok psikolog ve sosyolog tarafından araştırılmıştır.

Daha önce yapılan araştırmalarda katılımcıların %80'i kansere yakalandıktan sonra Allah'a olan inancının arttığını dile getirmiştir. Dinin kendileri için önemli olduğunu, kanser tanısı konduktan sonra dinî inançlarının arttığını ve daha çok dua ettiklerini bildirmişlerdir.<sup>54</sup>

### 5. Hastaların Hastalıkla Başa Çıkma Sürecinde Kullandıkları Dinî Unsurlar

Günümüzde kanser hastalığına kesin ve net bir çözüm bulunamaması, insanların zihinlerinde korkutucu bir çağrışım yapmaktadır. Kanser zihinlerinde belirsizlik, zahmetli, zor tedavi süreçleri ve ölüm korkusu uyandırmaktadır. Dolayısı ile ölüm düşüncesi kaygı, sıkıntı ve ruhsal gerilimlere yol açmaktadır.

Yaptığımız mülakat sırasında, insanların zor ve çaresiz kaldıkları durumlarda dinî inanç ve tutumların önemi ve fonksiyonunu

<sup>51</sup> Pargament - Brant, *a.g.e.*, s. 114.

<sup>52</sup> Pargament - Brant, *a.g.e.*, s. 116.

<sup>53</sup> Pargament - Brant, *a.g.e.*, s. 120 – 123.

<sup>54</sup> Tokgöz, Gül ve diğerleri, "Kanserli Hastalarda Travma Sonrası Stres Bozukluğunun Yaygınlığı ve Ruhsal Gelişim", *New Symposium Journal*, Nisan 2008, Cilt 46, Sayı 2, s. 60.

öğrenmek için kanserli hastalara "Hastalıkla başa çıkmanızı olanaklı kılan unsurlar nelerdir? Kanser hastalığını yenmek için neler yapıyorsunuz?" şeklinde açık uçlu birer soru sorduk. Bunun yanında hangi dini pratiklerin hastalığın verdiği stresi azaltmada ne gibi fonksiyonu vardır? gibi sorulara aradığımız cevapları tablolar halinde vereceğiz. Bu doğrultuda araştırmaya katılan hastaların kanser hastalığı ile başa çıkmalarında hastalara yardımcı olan ve destek veren unsurlar aşağıdaki tablo 12'de verilmiştir.

**Tablo – 1: Hastalıkla Başa Çıkmayı Olanaklı Kılan Unsurlar**

Başta Çıkmadaki Unsurlar	N	%
Allaha'a olan inanç	9	22.5
Dua	13	32.5
Pozitif psikolojiye sahip olmak	10	25
İlerleyen teknoloji	5	12.5
Aile ve yakın çevrenin desteğı	2	5
Hiçbir şey	1	2.5
<b>Toplam</b>	<b>40</b>	<b>100</b>

Tablo 1'e baktığımızda % 22.5'i Allaha olan inanç, %32.5'i dua, %25'i pozitif psikolojiye sahip olmak, %12.5'i ilerleyen teknoloji, %5'i aile ve yakın çevrenin desteğı, araştırmaya katılan hastaların, hastalıkla başa çıkmayı olanaklı kılan unsurlarıdır.

Tablo 1'e baktığımızda kanser hastalarının kanserle başa çıkmada dinî inanç ve uygulamaların büyük bir önemi olduğunu görüyoruz. Katılımcılardan %32.5'i hastalıkla başa çıkmada dua kullandığını belirtmiştir.

Zira dua insanın vazgeçilmez ihtiyacı olup fitri bir eğilimdir. Şükran ve bir şey talep etmek gibi çeşitli nedenlerden dolayı dua yapılmaktadır. İnsanların büyük çoğunluğu, özellikle de akılcı ve maddeci hayat tarzı benimsemiş olanlar bir hastalık sırasında, bir kaza, bir doğal afet anında veya sonucunda, ölüme yakın anlarda ya da insanı bunaltan hayati tehlike durumlarında dua etmektedir. İnsan ister inançlı ister inançsız olsun, bu tür durumlarda birey güçsüz olduğunun farkına varır ve otomatik olarak Yüce Allah'a dua eder.

Yani genelde dua ihtiyacı çaresizlik durumlarında doğal bir davranış olarak ortaya çıkmaktadır.<sup>55</sup>

Yapılan araştırmalar insanların çeşitli sebeplerden dolayı oldukça sık bir şekilde duaya başvurduğunu ortaya koymaktadır. Hatta dini inkâr eden kişilerin bile zor ve tehlikeli durumlarla karşılaştıklarında dua davranışında buldukları görülmüştür.<sup>56</sup>

Duadan sonra ikinci sırada hastaların hastalıkla başa çıkmada Allah'a olan inanç önem arz etmektedir. Dindar olsun veya olmasın birey hayat serüveninde karşısına çıkan problemleriyle yüzleşirken bir takım dinî algılamalara başvurmaktadır.<sup>57</sup> İnsanlar olayın arka planını anlamak istemektedir. Tanrı'yı merkeze alarak işlerin ne olduğunu anlamaya çalışmaktadır. İnsanın bu anlam arayışında dinî inanç ve değerlerin vazgeçilmez bir yeri olduğu görülmektedir.

47 yaşında karaciğer kanseri olan R.K. isimli bir hasta Allah'a olan inancın ve duanın kanserle başa çıkmada, büyük bir destek ve önemli bir teselli kaynağı olduğunu şu şekilde anlatmaktadır:

*En çok dua ediyorum. İyileşmem için sürekli Tanrı'ya yalvarıyorum. Tek ümidim Tanrı'dır. Hastalığı da sağlığı da veren O'dur. Namaz kılmam ama arasına oruç tutarım. Ve iyi bir insanım. Onun için Tanrı'dan ümidimi kesmiyorum.*

37 yaşında rahim ağzı kanseri olan başka bir hasta da Allah'a olan inancı sayesinde hastalıkla daha kolay bir şekilde başa çıktığını şöyle anlatmaktadır:

*İsyanların faydası olmayacağını gördüm. Artık nasıl kurtulacağıma çare bulmak için uğraşmam gerektiğini gördüm. Tabi yine de çok üzgünüm. Ve sürekli üzüldüyorum. Fakat ilk çare ve sığınağım Allah idi. Allah'a güvendim ve O'na sığındım. Dini inancım sayesinde hayata tutunmaya çalışıyorum. Dini inanç bana huzur verir. Beni rahatlatır ve ümidimi artırır. Ailemin ve çevremın dost ve arkadaşlarımin desteği de vardır. İlaçlar içiyorum ve doktorların söylediklerine uymaya çalışıyorum.*

<sup>55</sup> Hökelekli, a.g.e., s. 219 – 220. Bkz; Kula, a.g.e., s. 61.

<sup>56</sup> Cengil, a.g.e., s. 143.

<sup>57</sup> Faruk, a.g.e., s. 200.

52 yaşında akciğer kanseri olan K.S. isimli bir hasta da kanserle başa çıkmada Allah'a olan inancı ve duanın kendisine yardımcı olduğunu şu şekilde anlatmaktadır:

*Allah'a dua ediyorum. Tek çare Allah'tır. Çünkü tıpta bu hastalığa çare bulunmadığını biliyorum. Ama Allah isterse her şey olur. Her şey Allah'ın elindedir. Onun için sürekli O'na yalvarıyorum. Tek ümidim Allah'tır.*

İnsan özellikle hastalık, travmatik tecrübe, kaza geçirme vb durumlarla karşılaşınca dine yönelme hissi daha yoğun olmaktadır. Bu tür durumlarda hayatın, varlığın, varoluşun sorgulanması da başlar. Tanrı'yla duygusal olarak bağ kurma hissi insanı rahatlatır. Tanrı inancı insanın hayatına anlam duygusu katar. Ancak bu duygu sayesinde insan hayatın zorlukları ile başa çıkabilir.

Dua ve Allah inancı insanın zor ve çaresiz durumlarda kaldığında ilk başvurulan iki önemli unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Allah inancı, dua ve ibadetler hastanın ümitsizliğe düşmesi engellemekte ve ruh sağlığını korumaktadır.

Dua ve ibadetin sadece psikolojik değil fizyolojik faydaları da vardır. Dr. Herbert Benson son otuz yılını duanın insan fizyolojisi üzerine etkilerine adanmış bir araştırmacıdır. "Handbook of Religion and Health" isimli kitabında inanmanın hastalıklar üzerinde %60 ile %90 iyileştirici bir etkisi olduğunu vurgulamaktadır. 1200 kişi üzerine yapılan bir araştırmada, dindar insanların daha uzun ve daha sağlıklı yaşadıkları anlaşılmıştır. İbadetlerine düşkün ve düzenli bir şekilde dua eden insanların daha seyrek hasta oldukları ve hastalandıklarında daha kolay iyileştikleri ortaya çıkmıştır. Dua eden bir kişinin vücut ısısı yükselmektedir. Bedende bir ürpertiye başlayan uyanılma hissi yaşanmakta ve algı gücü keskinleşerek, insanın bilinç düzeyi ve farkındalığı artmaktadır.<sup>58</sup>

Kanser hastalığı ile başa çıkmada dini inancın rolünü daha geniş bir şekilde öğrenmek için hastalara "Çeşitli ibadetler veya dua kanser hastalığıyla başa çıkmada bir sığınak işlevi gördü mü"? şeklinde bir soru sorduk. Araştırmaya katılan katılımcıların büyük bir kısmının

<sup>58</sup> Tarhan, Nevzat, *İnanç Psikolojisi, Beyin Ruh ve Akıl Üçgeninde İnsanoğlu*, 9. Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul 2013, s. 102. Bkz; Cengil, Muammer, "Depresyonu Önlemede Dini İnancın Koruyucu Rolü", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* III (2003), Sayı: 2, s. 144.

dini inancını ve duayı hastalıkla başa çıkmada kullandığını gördük. Bu doğrultuda araştırmaya katılan hastaların kanser hastalığı ile başa çıkmalarında "ibadetler veya dua bir sığınak işlevi gördü mü"? sorusuna verdikleri cevaplar ve yüzdelikleri tablo 2'de verilmiştir.

**Tablo – 2: Kanserle Başa Çıkma Sürecinde İbadetler ya da Dua Sığınak İşlevi Gördü mü?**

İbadetler ya da dua sığınak işlevi gördü mü?	N	%
Evet	36	90
Hayır, bir değişiklik yok	4	10
<b>Toplam</b>	<b>40</b>	<b>100</b>

Dolayısıyla hastaların %90'ı dua ve ibadetlerin kanserle başa çıkmada önemli bir işleve sahip olduğunu kendileri açık bir şekilde belirtmektedir.

Çünkü dua ve ibadetler insanın hayatında bir güç kaynağıdır. İnsanı umutsuzluğa düşmekten, yaşama azmini kaybetmekten koruyarak, çaresiz, sıkıntılı ve zor durumlarda önemli bir sığınak ve dayanaktır. Daha önceki araştırmalarda da, stresli yaşam durumlarında insanların daha çok dua etmeye ve Tanrı'ya inanmaya başladığı görülmüştür.<sup>59</sup>

### Sonuç

Son zamanlarda dünyanın dört bir tarafında gerek hayatta karşılaşılan stres verici olayların artması, gerekse de yaygın olarak yapılan savaşlar ve savaşlarda kullanılan kimyasal maddeler, toprak ve hava kirliliğine neden olmakta, böylece büyük ölçüde çevresel şartların değişmesi ile birlikte içinde bulunduğumuz yüzyılda kanser vakalarında büyük bir artışa neden olmaktadır.

Bilindiği gibi kanser sözcüğü yaşamı tehdit eden bir anlam taşır. Türkiye'de her yıl 150.000 kanser vakası tespit edilmektedir.<sup>60</sup> Kosova'da ise Priştine Onkoloji bölümündeki hastanenin müdürü Prof. Dr. Behxhet Osmani'ye göre her yıl 700 ile 800 yeni kanser vakası tespit edilmektedir.

<sup>59</sup> Tokgöz, a.g.e., s. 60; Bkz, Hökeleki, a.g.e., s. 219 – 220; Kula, a.g.e., s. 61.

<sup>60</sup> Çifçi, a.g.e., s. 77.

Kanser hastalarının kanserle başa çıkmada dinî inanç ve tutumların büyük bir önemi olduğunu görüyoruz. Katılımcılardan %32.5'i hastalıkla başa çıkmada duaya yöneldiğini belirtirken %22.5'i de Allah'a olan inancının başa çıkmada önemli bir kaynak olduğunu söylemiştir. Dua ve ibadetler yüce bir varlık tarafından korunuyor olma hissi doğurmakta, bireye güç ve özgüven kazandırmaktadır. Dua sayesinde insan sürekli Allah ile iletişim içerisinde olup, insanın yalnız olmadığını ve şartlar ne olursa olsun her durumda her şeye gücü yeten bir yaratıcıya dayanacağı ve yardım isteyebileceği hissi vermektedir.

Dolayısıyla dinî inançlar insanların hayatında özellikle çaresiz ve zor durumda kaldığında, ölümlle burun buruna geldiğinde geniş bir referans çerçevesi sunarak, önemli manevi destek sağlar. Çeşitli dinî inanç ve ritüeller, bireylerin psikolojik yıpranmalarını azaltarak ve bireye manevi güç vererek yardımcı olmaktadır.

### **Bibliyografya**

- Allen C. Sherman, Stefanie Simonton, "Religious Involvement Among Cancer Patients, (Associations Adjustment and Quality of Life", Edited by Thomas G. Plante, Alen C. Sherman, *Faith and Health, (Psychological Perspectives)* The Guildford Press, New York, London, 2001.
- Bahadır, Abdülkerim, *İnsanın Anlam Arayışı ve Din*, İnsan Yayınları, İstanbul, 2002.
- Bozkurt, Kürşat, *Kemoterapi ve Kanser Kök Hücreleri, (Kanser Hakkında Söylenmeyen Gerçekler)*, Uyum Yayınları, İstanbul, 2007.
- Bruce E. Compas, Sarah S. Jaser, Madeleine J. Dunn, and Erin M. Rodriguez, Coping with Chronic İllness in Childhood and Adolescence, *Annu. Rev. Clin. Psychol.* 2012.8:455-480.
- Cengil, Muammer, "Depresyonu Önlemede Dini İnancın Koruyucu Rolü", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, III (2003), Sayı: 2.
- Çifçi, Aışe, *Ağır Hastalıklarla Başa Çıkmada Dinin Rolü, (Kanser Hastalığı Örneği)* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, İstanbul, 2007.

- (Ed.) Thomas G. Plante, Alen C. Sherman, *Faith and Health, (Psychological Perspectives)* The Guildford Press, New York, London 2001.
- (Ed.), Peter Boyle - Bernard, Levin, *Dünya Kanser Raporu*, Uluslar arası Kanser Araştırmaları Kurumu, Dünya Sağlık Örgütü, IARC Lyon, 2008.
- Ekşi, Halil, *Başa Çıkma, Dinî Başa Çıkma ve Ruh Sağlığı Arasındaki İlişi Üzerine Bir Araştırma, (Eğitim İlahiyat ve Mühendislik Fakültesi Öğrencilerinin Karşılaştırılması)* U.Ü.SBE Yayınlanmamış Doktora Tezi, Bursa 2001.
- El-Karni Aid, *Najşretnija Zena na Svijetu*, çev. Fahrudin Smailovic, El-Kelimeh Yay., Novi Pazar, 2007.
- Nurbaki, Haluk, *Kanser*, İstanbul, Yeniasya Yayınları, 1982
- Hökelekli, Hayati, *Din Psikolojisi*, TDV Yayınları, Ankara 2008
- James, M. Nelson, *Psychology, Religion, and Spirituality*, Milton Keynes , 2010, UK
- Joaquin Tomas-Sabado, Joaquin T. Limonero, "*Religiousness and Death Anxiety*", Editor, D. Ambrose Sylvan, *Religion and Psychology*, Published by Nova Science Publisher, Inc, New York 2006.
- Perez, John E., Tatiana Forero-Puerta ve arkd. "*Pain, Distres, and Social Support in Relation to Spiritual Beliefs and Experiences Among Personal Living With HIV/AIDS*", Edited by Joan C. Upton, *Religion and Psychology Research Progress*, Nova Science Publishers, İns, New York 2007.
- Karaca, Faruk, *Dini Gelişim Teorileri*, Dem Yayınları, İstanbul 2007.
- Karolina Barinková - Margita Mesárořová, *Anger, Coping, And Quality Of Life In Female Cancer Patients*, Social Behavior And Personality, 2013, 41(1),
- Kavas, Erkan, "*Dini Tutum – Stresle Başa Çıkma İlişkisi*", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 37, Temmuz 2013.
- Kenneth I Pargament, *The Psycology of Religion Coping: Theory, Research, Practice*, New York, The Guilford Press, 1997.
- Lepore J Stephen, Coyne C. James, *Psychological Interventions for Distress in Cancer Patients: A Review Of Reviews* Philadephia PA (2006) Ann Behav Med; 32.

- Beck, Richard, "The Function of Religious Belief: Defensive Versus Existential Religion", *Journal of Psychology and Christianity* 2004, Vol. 23, No. 3, 208-218.
- Gillet, Richard, Patrick C. Pietroni, *Çağımızın En Büyük Sağlık Sorunu, Depresyon, Stresler-Bunalımlar*, Çev. Ziya Kütevin ve Eshar Kütevin, İnkılâp Kitapevi, İstanbul, 1990.
- Lazarus, Richard, S. and Folkman, Susan, "Personal Control and Stress and Coping Process: a Theoretical Analysis", *J. Personal Social Psychology* 46: 839-852, 1984 Aktaran: Ebru, Basit, "Stres, Başa Çıkma ve Ergenlik", *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 13 (1), 2006.
- Sağlık Ansiklopedisi, "Kanser", 3.Cilt, İstanbul, Arkın Kitabevi
- Sarah Fatih Shelton - S. Alex Mabe, "Spiritual Coping Among Chronically İll Children", Edited by D. Ambrose Sylvan, *Religion and Psychology*, Published by Nova Science Publisher, İnc, New York 2006.
- Siegel, Bernie, *Kanser Tıp ve Mucizeler*, çev., Adalet Çelbiş, Kaya Matbaacılık, İstanbul, 1998.
- Shobhna Joshi - Shilpa Kumari - Madhu Jain, "Religious Belief and Its Relation to Psychological Well-being" *Journal of the Indian Academy of Applied Psychology*, July 2008, Vol. 34, No.2,
- Stefen G. Post, Ethics, "Religion and Mental Health", Edited by Koenig, G. Harold, *Handbook of Religion and Mental Health*, Academic Press, San Diego, London, Boston, New York, Sydney, Tokyo, Toronto, USA, 1998.
- Tarhan, Nevzat, *İnanç Psikolojisi, Beyin Ruh ve Akıl Üçgeninde İnsanoğlu*, 9. Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul 2013.
- Tokgöz, Gül ve diğeri, "Kanserli Hastalarda Travma Sonrası Stres Bozukluğunun Yaygınlığı ve Ruhsal Gelişim", *New Symposium Journal*, Nisan 2008, Cilt 46, Sayı 2.
- Wayne Criss, *Türkiye'de Kanser*, Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Biyokimya Ana Bilim Dalı ve Onkoloji Enstitüsü Öğretim Üyeleri (çev), Ankara, İletişim Yayınları, I.Baskı, 1993.
- Yazıcı, Hasan Basri, *Hayatı Güzel ve Anlamlı Yaşamak*, Editör, Rahime Demir, Hayat Yayıncılık, İstanbul, 2003.